

Õiguskantsler

Teie 14.03.2023 nr 8-4/23-594-2.

Meie 17.08.2023 nr 7-5/230284/2304186

Puudega inimesele sobiva eluaseme tagamine

Lugupeetud []

Teile teadaolevalt pöördus õiguskantsleri poole [] murega, et [] vald keeldub talle hüvitamast eluruumi kohandamise kulusid.

[] taotles vallalt esimest korda abi eluruumi kohandamiseks 2019. aasta aprillis. Toona keeldus vald teda abistamast selle tõttu, et elamus polnud vett. Puurkaevu ja veesüsteemi rajamiseks andis vald avaldajale toetust 2020. aasta detsembris. Seejärel palus avaldaja 2021. aasta oktoobris määrata endale hooldaja ja maksta talle toetust. [] Vallavalitsus määras alates 2021. aasta oktoobrist kuni 2026. aasta septembrini [] hooldaja, kelle ülesandeks oli abistada [] ka igapäevastes hooldustoimingutes. 2022. aasta alguses palus avaldaja vallal hüvitada pesuruumi remondi kulud. Vald on sellest korduvalt keeldunud, põhjendades seda nii rahanappusega kui ka sellega, et pole midagi kohandada, kuna avaldaja on pesuruumi duširuumiks juba ümber ehitanud.

Ei ole võimalik aru saada, miks avaldaja tegi elamus kohandusi omal kulul, jättes vallalt toetuse taotlemata, kuigi 2019. aastal oli ta toetust taotlenud ning 2020. aasta lõpus oli ta palunud toetust puurkaevu ja veesüsteemi rajamiseks. Mõistetav ei ole ka valla tegevus: kas avaldaja eluruumi kohandamise kulude hüvitamise taotlus jäeti rahuldamata selle tõttu, et avaldaja jättis enne kohanduste tegemist selleks abi taotlemata, või selle tõttu, et vallal ei olnud selleks raha.

Soovitan vallal hinnata, kas vallaametnikega toimunud suhtlusest võis avaldajal kujuneda arusaam, et vald hüvitab tema tehtud kulutused tagantjärele, ning võtta seisukoht, kas vald on seeläbi avaldajale tekitanud kahju, mille vald peaks riigivastutuse seaduse kohaselt avaldajale hüvitama (vt ka avaldajale 06.05.2022 antud soovitus esitada avaldus uues puuetega inimeste eluruumi kohandamise kulu hüvitamise taotluste voorus; väljaselgitatud avaldaja abivajadust ja sellele vastavat abi ning avaldaja võimekust tasuda kohanduse eest ise; [] Vallavolikogu [] määrust nr []).

Edaspidi tuleks vallavalitsusel

- hinnata abitaotleja abivajadust terviklikult, nagu sätestab sotsiaalhoolekande seadus;
- abi andmise otsuste tegemisel mitte lähtuda üksnes sellest, millist toetust või teenust inimene on taotlenud, vaid sellest, milles inimene abi vajab;
- osutada inimesele abi, millele tal on seaduse järgi õigus;
- tagada inimese abistamisest keeldumisel selgus, miks seda ei tehta;
- anda oma tegevuse kohta üheselt arusaadavaid selgitusi.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Vald ei või jätta abitaotlejaid aitamata põhjendusega, et selleks puudub raha. Vallal on õigus riigilt raha küsida, kui ta leiab, et riik pole vallale sotsiaalhoolekande seaduse täitmiseks piisavalt raha andnud. [] .

Palun vastake hiljemalt 31. augustiks 2023, kuidas olete soovitusi järginud.

Abivajaduse hindamine ja abi pakkumine

1. Sotsiaalhoolekande seadus ([SHS](#)) näeb ette, et vald või linn selgitab välja abi taotleva inimese abivajaduse ja sellele vastava abi ulatuse. Kui see on selge, siis korraldab vald inimesele tema abivajadusest lähtuva abi osutamist (SHS § 15 lg 1). Abivajaduse väljaselgitamisel võetakse arvesse tema toimetulekut ja ühiskonnaelus osalemist mõjutavaid asjaolusid, sealhulgas tema tegevusvõimet ning füüsilise ja sotsiaalse elukeskkonnaga seotud asjaolusid (SHS § 15 lg 2).

2. Seega, kui vald saab avalduse, milles inimene taotleb konkreetset sotsiaalteenust, tuleb vallal selgitada välja inimese abivajadus terviklikult ning pakkuda sellele vastavat abi, mitte kaaluda üksnes seda, kas inimese taotletud abistamisviis rahuldab tema abivajaduse sobivalt. Inimesele abi pakkumine vormistatakse kirjalikus otsuses, millega antakse inimesele õigus seesugust abi saada ja mis tehakse inimesele teatavaks (sotsiaalseadustiku üldosa seaduse ([SÜS](#)) § 16 lg 3, §-d 23, 26 ja 27).

3. Vaidlust pole selle üle, et [] on puue ja et ta esitas [] vallale 2019. aastal avalduse, et vald ehitaks tema pesuruumi ümber duširuumiks. Pole teada, kas toona hinnati tema abivajadust terviklikult, kuidas seda tehti ning mis selle tulemusel selgus. Küll on selge see, et [] Vallavalitsus pole otsustanud anda avaldajale abi sellisel moel, nagu avaldaja on taotlenud. Vald on 2019. aastal otsesõnu keeldunud tema eluruumi kohandamast. Põhjuseks on toodud asjaolu, et elamus pole vett. Seega pole vald andnud [] lubadust aidata teda pesuruumi duširuumiks kohandamisel ega selles ka osalenud. Kuna sellist otsust pole vald kunagi teinud, ei ole [] olnud ka alust eeldada, et kui ta ise pesuruumi duširuumiks ümber ehitab, hüvitab vald selleks tehtud kulutused kasvõi osaliselt.

4. Eelnev ei tähenda siiski, et pärast seda, kui valla toetuse abiga 2021. aastal elamusse vesi sisse toodi, võis pesuruumi duširuumiks ümberehitamine olla üldse põhjendamatu. Kuna vald on [] määranud 2021. aasta oktoobrist kuni 2026. aasta septembrini hooldaja, kelle ülesandeks oli aidata [] igapäevastes hooldustoimingutes, on selge, et valla hinnangul vajab [] vähemalt alates 1. oktoobrist 2021 igapäevastes hooldustoimingutes abi. Seega pole välistatud, et pärast pesuruumi duširuumiks ümberehitamist vähenes [] vajadus kõrvalise abi järele.

Puudega inimesele eluruumi tagamine

5. Puudega inimesele tuleb tagada sobiv eluase, kui inimese abivajadust ja muid asjaolusid arvesse võttes on seda mõistlik teha (SHS § 42, SHS § 3 lg 1 p 2¹; SÜS § 4). Sellisel juhul tuleb vallal kaaluda olemasoleva eluruumi kohandamist või talle sobivama eluruumi leidmist (SHS § 42 lg 1).

Seaduse järgi on oluline see, et puudega inimene saaks võimalikult kaua elada kodus keskkonnas, mitte aga see, et ta saaks tingimata edasi elada samas eluruumis, mida tuleb kohandada (SHS § 42 lg 2). Kuna aga koduvahetus vanemas eas võib oluliselt halvendada inimese toimetulekut (suure elumuutusega ja kolimisega kaasneb stress jne), ei saa siiski inimese kodu kohandamata jätmise otsust teha kergekäeliselt.

6. Vald või linn ei saa puudega inimesele sobiva eluruumi tagamata jätmist õigustada rahapuudusega. Seadus ei luba inimest jätta abita või panna teda teadmata ajaks abi ootama, senikaua kui kohalik omavalitsus on tema abistamiseks raha leidnud. Kui vald või linn leiab, et riik pole sotsiaalhoolekande seaduse täitmiseks talle piisavalt raha andnud, on vallal või linnal õigus seda raha riigilt nõuda.

Sotsiaalkaitseministri [määruse](#) alusel on riik andnud valdadele ja linnadele nende taotlusel lisaraha (Euroopa Liidu toel struktuuritoetusena), et nad saaks inimesi kodukohanduste tegemisel abistada ja täita muu hulgas SHS § 42 lõikes 1 sätestatud kohustust. See määrus ei puuduta kuidagi inimese ja kohaliku omavalitsuse suhteid, sest toetust selle alusel taotleb riigilt vald (vt määruse § 7). Nii ei saa abi osutamine inimesele sõltuda ka sellest, millisteks kohandusteks ja kui paljudele inimestele on riik ministri määruse alusel vallale raha andnud või kas inimene on kunagi juba abi saanud.

7. Puudega inimesele ei või jätta sobivat eluruumi tagamata, kui inimene saaks talle sobivas eluruumis kõigi toimingutega iseseisvalt või vähese kõrvalabiga hakkama, ja kui asjaolusid arvestades on see mõistlik (SÜS § 4, § 10 lg 1; SHS § 3 lg 1 p-d 2 ja 4; parandatud ja täiendatud Euroopa sotsiaalharta artikkel 15 lg 3; ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni artikkel 19, vt ka [PIK komitee selgitust](#)).

8. Seega, pidanuks [] Vallavalitsus juba 2019. aastal selgitama välja [] abivajaduse ja selle põhjal otsustama, kas ja kuidas talle abi tagada, sh sobivat eluruumi puudutavalt.

Tasu eluruumi tagamise eest

9. Sotsiaalhoolekande seadus näeb ette, et sotsiaalteenuse osutamise eest võib võtta tasu, kuid teenus ei tohi jääda tasu suuruse tõttu inimesele kättesaamatuks (SHS § 16 lõiked 1 ja 3). Abivajajalt küsitava tasu suurus sõltub sotsiaalteenuse mahust, teenuse maksumusest ning teenust saava inimese ja tema perekonna majanduslikust olukorrast (SHS § 16 lg 2). See põhimõte kehtib ka puudega inimese eluruumi kohandamisel või talle sobivama eluruumi leidmisel.

10. Seega võinuks [] vald küsida [] eluruumi kohandamise eest tasu ja seejuures arvestada, et ka [] kolm täiskasvanud last peavad osalema oma ema ülalpidamises. Kuna vald ei ole [] pakkunud sotsiaalteenust, mille kasutamise eest võiks vallavalitsus kaaluda [] tasu küsimist, pole vallal olnud põhjust ka tasu kohta otsust teha.

Kahju hüvitamine

11. Riigivastutuse seaduse ([RVastS](#)) järgi võib inimene kohalikult omavalitsuselt nõuda talle tekitatud kahju hüvitamist (RVastS § 2 lg 1 p 5, § 7 lg 1). Seda ei saa aga teha siis, kui kahju oleks saanud ära hoida haldusakti andmise või kehtiva haldusakti kehtetuks tunnistamise nõudmisega (RVastS § 7 lg 1). Kohtupraktikas on haldusakti taotlemata jätmist või selle kehtetuks tunnistamise nõudmata jätmist siiski peetud põhjendatuks juhtudel, kui see poleks kahju tekkimist ära hoidnud, kahju kõrvaldanud või selle ulatust vähendanud (nt Riigikohtu 15.06.2016 [otsus nr 3-3-1-16-16](#), p 14).

Kahju hüvitamise taotluse võib esitada kahju tekitanud haldusorganile. Samuti võib esitada kaebuse halduskohtule kolme aasta jooksul pärast seda, kui kannatanu kahjust ja selle põhjustanud isikust teada sai või pidi teada saama (RVastS § 17 lõiked 1 ja 3). Haldusorgan peab taotluse lahendama kahe kuu jooksul selle nõuetekohasest esitamisest arvates (RVastS § 18 lg 1).

12. Kuigi [] on vallalt palunud korduvalt toetust pesuruumi duširuumiks ehitamise jaoks, võib tema taotlusi mõista ka kui nõuet hüvitada kahju, mida ta on pidanud kandma selle tõttu, et vald ei ole vaatamata tema abivajadusele eluruumi kohandama asunud.

13. Ei ole võimalik aru saada, miks avaldaja tegi elamus kohandusi omal kulul, jättes vallalt toetuse taotlemata, kuigi 2019. aastal oli ta toetust taotlenud ning 2020. aasta lõpus oli ta palunud toetust puurkaevu ja veesüsteemi rajamiseks. Võimalik, et 2021. aastal ei taotlenud avaldaja abi selle tõttu, et [] ei ilmunud teadet toetusvoorude avamise kohta. 2019. aasta märtsikuus avaldati [] vastav teade koos märkega, et toetusetaotlused tuleb vallavalitsusele esitada [] 2019. Kuigi vald keeldus 2019. aastal [] toetust andmast, ei selgita see siiski seda, miks kohe pärast elamusse vee saamist ei võtnud avaldaja vallaga ühendust ega palunud abi kohanduste tegemiseks.

Mõistetav ei ole ka valla tegevus: kas avaldaja eluruumi kohandamise kulude hüvitamise taotlus jäeti rahuldumata selle tõttu, et avaldaja jättis enne kohanduste tegemist selleks abi taotlemata, või selle tõttu, et vallal ei olnud selleks raha. Nii on vallavalitsus algselt keeldunud kulude hüvitamisest põhjendusega, et selleks pole raha (12.04.2022). Seejärel paluti avaldajal selgitada, kas ta soovib sotsiaaltoetust või on soovinud esitada avalduse uues puuetega inimeste eluruumi kohandamise kulu hüvitamise taotluste voorus (06.05.2022). Pärast seda soovitas vald avaldajal jälgida teavet eluruumi kohandamise kulu hüvitamise taotluste uue vooru kohta valla kodulehel või [] (06.06.2022). Seejärel põhjendas vald, et kulusid ei hüvitata, kuna kohandused on juba tehtud (18.10.2022), ühtlasi selgitati, et vald ei kata eluruumi kohandamise kulusid seetõttu, et vallal pole selleks raha (19.12.2022).

Õiguskantsleri nõunikule antud selgitustest võib välja lugeda ka seda, et vald ei ole pidanud põhjendatuks avaldajat aidata selle tõttu, et tema majanduslik olukord on olnud parem kui teistel [] vallas eluruumi kohandust vajavatel võrreldava abivajadusega inimestel.

14. Seega paistab vald olevat seisukohal, et [] võis enne eluruumi kohanduste tegemist olla selline abivajadus, mida saanuks rahuldada kohanduste tegemisega. Kuna avaldaja ei taotlenud pärast valla toel veevärgi rajamist kohanduste tegemiseks abi, vaid tegi kohandused valla abita, võib küsimus seisneda seega pigem selles, kas avaldaja majanduslikku olukorda arvestades oleks vald pidanud avaldajat kohanduste eest tasumisel aitama.

15. Kuna vald pole hinnanud pesuruumi duširuumiks kohandamise kulude põhjendatust ega [] majanduslikku olukorda (sh tema täisealiste laste kohustust osaleda oma ema ülalpidamises), pole vallale ka teada, kui suures ulatuses pidanuks pesuruumi duširuumiks kohandamise kulusid kandma [] ise ning kui suur kulu pidanuks jääma valla kanda. Seega pole vald hinnanud kahju hüvitamise nõude põhjendatust. Samas võib ka see olla tarbetu, kui vald asub seisukohale, et kahju hüvitamiseks pole põhjust, kuna avaldaja saanuks talle tekkinud võimalikku kahju ära hoida, kui ta oleks pärast veevärgiga ühendamisest taotlenud vallalt abi pesuruumi kohanduste tegemiseks.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Kärt Muller 693 8418
Kart.Muller@oiguskantsler.ee